

KRÖNIKA

Kvinnorna gör sina röster hörda

D en dystra resultattavlan över de senaste tio årens stapplande utveckling har inte så många ljuspunkter, men det är värt att notera att kvinnorna har gjort stora framsteg när det gäller att bidra till landets välbefinnande. Detta visar tydligt att kvinnor både kan använda sin begåvning i nationsbyggandets tjänst och med kraft propagera för sina grundläggande rättigheter utan att det hotar det afghanska folkets värderingar.

Text | Nancy Hatch Dupree
Översättning | Charlotte Hjukström

Det ska emellertid sägas från början att man inte kan slå sig till ro och vara nöjd med de ansevärda framgångarna. För att framstegen ska bli bestående krävs det outhärlig och ihärdig vaksamhet, eftersom den miljö kvinnorna verkar i är ömtålig och ofta exploderar i våld. Urgamla attityder och sociala spänningar, som kommit i dagen genom de pågående stridigheterna och den politiska instabiliteten, tar sig uttryck i grova våldshandlingar. Afghanistan's oberoende människorättskommission (AIHRC) rapporterar om ett ökande våld

mot flickor och kvinnor i hela landet och uppger att det anmäldes 1 000 sådana brott under årets första fyra månader, vilket kan jämföras med 1 300 anmälningar under hela förra året. I siffran ingår 52 mord, varav 42 så kallade hedersmord. Det kan dock vara möjligt att ökningen avspeglar det pågående arbetet med att dra fram övergreppen i offentlighetens ljus, i stället för att som förr i tiden låta dem pågå i det fördolda till skydd för familjens och männens heder.

KVINNOR DÖDAS i "hederns" namn av flera olika skäl. De har torterats och dödas när de har vägrat lyda. De har halshuggets när de vågat ta ut skilsmässa. De har skjutits när de har misslyckats med att föda barn, när de har motsatt sig tvångs-äktenskap, när de har rymt hemifrån och när de har beskyllts för utomäktenskapliga relationer. Bland den senaste tidens mest uppmärksammade fall finns en tonårsflicka som låstes in i källaren av mannen och svärföräldrarna när hon vägrade prostituera sig. När polisen hittade henne var hon utsvulten och hade torterats i flera månader. I en by strax norr om Kabul blev en ung kvinna i somras dömd för otrohet och ihjälskjuten inför 130 jublande män efter en illegal, utomrättslig process. Händelsen väckte starka reaktioner i Afghanistan och i omvärlden. ▶

► Den fördömdes och förklarades strida mot såväl grundlagen som islam av både koranlärdade och vanligt folk, varav inte så få talibaner.

DESSA UPPMÄRKSAMMADE händelser, som står i särklass när det gäller oacceptabelt beteende, visar under vilka svåra omständigheter kvinnorna tvingas arbeta när de kämpar för sina grundläggande rättigheter. Dessa modiga aktivister blir trakasserade, förödmjukade och till och med mördade, och ändå presterar de så goda resultat. Det är beundransvärt att de vågar avslöja vad som händer ute i verkligheten och att de lägger så mycket energi på att organisera folkliga protester, men något som har ännu större betydelse är deras ansvarskänsla och att de är beredda att ta på sig ledarroller i stället för att låta utomstående protestera för deras räkning, vilket var vanligare förr. Det här är ett viktigt trendbrott, men det finns ändå skeptiker som klagar över att dessa kvinnor är för få. Det är sant, men de få kvinnorna har satt bollen i rullning. Och det är en stor bedrift, eftersom historien lär oss att andra kommer att följa efter.

SÄVÄL I KABUL som ute i provinserna har demonstranter krävt att regeringen tar våldet mot kvinnor på allvar och lever upp till löftena om att lagarna ska gälla. Kvinnorna går också ut på gatorna när det manliga ledarskapet slöar till i arbetet för kvinnors rättigheter – ett exempel var när presidenten försvara ett uttalande av det statsfinansierade ulemarådet, det högsta religiösa rådet i Afghanistan, om att män och kvinnor bör arbeta och studera åtskilda och att kvinnor inte borde få lämna hemmet utan manlig eskort. Även när justitieministern gick ut offentligt och hävdade att skyddade boenden för kvinnor leder till omoral och prostitution och uppmuntrar flickor att trotsa sina föräldrar, kom reaktionerna snabbt. Kvinnorna fick snart en ursäkt, men det är illavarslande att sådana negativa attityder börjar komma tillbaka i samhällets styrande skikt. Det är nödvändigt att slå

tillbaka omedelbart om inte utvecklingen ska gå bakåt.

SAMTIDIGT SOM AKTIVISTERNA kämpar på, är det oräkneliga obesjungna kvinnor som varje dag ger sig ut i alla tänkbara serviceyrken för att göra livet lättare för människorna i städer, byar och enskilda hushåll. Återuppbyggnaden är inriktad på utbildning, hälsovård, offentlig förvaltning och arbetsmarknad. Utbildning och hälsovård har varit acceptabla yrkesbanor för kvinnor sedan 1970-talet, då regeringen gav sitt stöd till att kvinnor tog av sig slöjan och slutade leva isolerat i hemmen (purdah). Den typen av yrken ses som en naturlig förlängning av kvinnornas traditionella roll som familjens omvårdare och förmedlare av samhällets värderingar till nästa generation.

ATT DE DJUPT ROTADE negativa attityderna till flickors rätt till utbildning håller på att luckras upp skrev jag om i nr 2–3/2012 av Afghanistan-nytt. Den krönikan avslutades med den optimistiska iakttagelsen att flickornas rätt att gå i skola har blivit en så etablerad del av de afghanska värderingarna att den rätten inte längre är så lätt att åsidosätta. Denna attitydförändring hade inte varit möjlig utan en sannskyldig legion av lärare, rektorer, administratörer och inspektörer, som i många fall har fått arbeta i en fientlig miljö där de har utsatts för hot och i vissa fall till och med mördats.

FRAMSTEGEN INOM HÄLSOVÅRDEN är en annan ljuspunkt på resultatavslutningen. Så sent som 2003 hade Afghanistan världens högsta spädbarnsdödlighet och mödradödlighet. För spädbarn rapporterades 165 dödsfall per 1 000 levande födda barn. Bland mödrarna i provinsen Badakhshan noterades det svindlande antalet 6 500 dödsfall per 100 000 levande födda barn, vilket är den högsta siffran som registrerats någonstans i världen, och i övriga Afghanistan var siffran 1 800 dödsfall. I dag sägs de genomsnittliga siffrorna ha sjunkit till en spädbarnsdödlighet på 77 per 1 000 levande födda, och en mödradödlighet på 500 per 100 000. Denna positiva utveckling beror till stora delar på den armé av

” *Trots motståndet marscherar kvinnorna beslutsamt vidare. Aldrig tidigare har afghanska kvinnor höjt rösten med en sådan självsäkerhet. Deras vilja är orubblig.*

Nancy Dupree

hälsorådgivare, barnmorskeutbildare, mobila sjukvårdsteam och andra som med stort engagemang arbetar för att få kvinnorna, särskilt på landsbygden, att använda sig av den professionella sjukvård som blivit mer och mer tillgänglig. Deras upplysningsarbete har också inneburit att allt färre barn dör i sjukdomar som går att förebygga. Dock skulle alla folkbildande insatser vara förgäves utan det nödvändiga grundläggande vaccinationsarbete som utförs av tusentals oförvägna kvinnor runt om i landet. Samtidigt återstår flera svåra utmaningar inom hälsosektorn.

DEN URSPRUNGLIGA TANKEN att bygga upp demokratin från gräsrotsnivå fick aldrig fäste, eftersom en orimligt stor del av resurserna användes till logistiken. Visserligen lyckades man få ett stort antal kvinnor att gå och rösta, men de höga röstsiffrorna bland landsbygdens kvinnor döljer hur många som kände sig rådvilla i vallokalen. De flesta röstade helt enkelt som deras manliga anhöriga ville. Då är det mer glädjande att studera situationen på parlamentsnivå, där fler och fler kvinnor höjer sina röster i ett mansdominerat forum. Där återfinns vi många av dagens främsta kvinnokämpar. Det höjs också starka kvinnoröster från civilsamhället, en potentiell maktfaktor som har utvecklats över förväntan. Men arbetet med att aktivera kvinnor och göra det möjligt för dem att ta politiska uppdrag på provinsuell och lokal nivå går för långsamt. På det här området, liksom på flera andra, behövs det en reformerad lagstiftning. Om de framsteg som har uppnåtts ska kunna bli bestående och leda vidare, är det absolut nödvändigt med en total översyn av hela den juridiska infrastrukturen.

PÅ ANDRA HÅLL VERKAR kvinnornas möjligheter i yrkeslivet nästan obegränsade. Att arbeta inom offentlig förvaltning har betraktats som tryggt och respektabelt ända sedan kvinnorna gick ut i offentligheten på 1970-talet. Men nu behöver de inte längre nöja sig med lägre kontoristtjänster. Många sitter på beslutsfattande positioner: en är provinsguvernör och andra är

departementschefer, ministrar, generaler och ambassadörer. Det finns kvinnliga advokater och domare; ingenjörer och entreprenörer (som bland annat har startat ett internetcafé endast för kvinnor); artister, konstnärer, musiker, poeter och författare; och det finns kvinnliga idrottare – exempelvis boxare med olympiska drömmar. De som ger sig in i så utpräglat maskulina fästen som försvarsmakten eller polisen får kämpa hårdare för att sätta sig i respekt. De många kvinnliga journalisterna inom radio och tv brottas med konservativa attityder som fortfarande ligger och pyr under ytan. En tv-kändis från landsbygden berättar att hennes familj bröt kontakten med henne under ett helt år därför att hennes bror kände sig vanhedrad av de vulgära kommentarer som hördes i tehusen när systemen hördes eller syntes i rutan.

TROTS MOTSTÅNDET marscherar kvinnorna beslutsamt vidare. Aldrig tidigare har afghanska kvinnor höjt rösten med en sådan självsäkerhet. Deras vilja är orubblig. En kvinnokämpe som talade om sitt arbete för att föra in värdighet i kvinnors liv fick en fråga om männens rättigheter. Hon spärrade upp ögonen i uppriktig förvåning: Jovisst, men om man verkligen vill få någonting gjort, så får man vända sig till kvinnorna!

DET ÄR MYCKET som är annorlunda i dag. Det känns att förändringens vindar blåser. Men det är fortfarande många kvinnor som söker sig en tydligare identitet inom detta traditionella samhälle som gärna vill hänvisa dem till en underordnad roll. Många betraktar dagens genomgripande förändringar som oklara och obegripliga. Nu gäller det att säkra de framsteg som har gjorts. Den största faran är att de positiva resultaten så lätt skulle kunna sopas undan och förhandlas bort i de besvärliga fredsförhandlingarna. Det skulle verkligen vara en tragedi. •

Nancy Hoteh Dupree